

Bodil Gaarsmand og Benny Jacobsen (red.)

Folkeskolen

Ekstern tilpasning og intern organisering

BILLESØ & BALTZER

Denne side er koblet på www.esog.dk og er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere
eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.

FOLKESKOLEN

FOLKESKOLEN

Ekstern tilpasning og intern organisering

Redigeret af
Bodil Gaarsmand og Benny Jacobsen

BILLESØ & BALTZER

Denne side er købt på www.ebog.dk og er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere
eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.

Folkeskolen
Ekstern tilpasning og intern organisering
© Billesø & Baltzer, Værløse 2003
Redaktører: Bodil Gaarsmand og Benny Jacobsen
Omslag: Jesper Clausen
1. udgave, 1. oplag
ISBN 87-7842-128-4
Tryk: Interpress

Billesø & Baltzer Forlagene
Kirke Værløsevej 26 A, 3500 Værløse
E-mail: billesoe@forlagene.dk
Internet: www.billesoe.dk

Forsidebillede: Nina Kleivan: "Uden titel". Olie på lærred.

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, fotografisk eller anden
gengivelse af denne bog
eller dele deraf uden forlagets
skriftlige samtykke er forbudt
ifølge gældende dansk lov
om ophavsret.

Indholdsfortegnelse

Forord	7
To synspunkter på folkeskolens samfundsmæssige opgave	
1. Enten er man boglig – eller også er man på bistand af Anne Knudsen	9
2. Børns mange intelligenser og den upraktiske skole af Mogens Hansen	17
Skolen som institution i samfundet	
3. Dannelsen får krop af Ove Korsgaard	23
4. Skole og viden i et hyperkomplekst samfund af Lars Qvortrup	33
5. Kundskabsproduktion som globaliseringens drivkraft af Ove Korsgaard	44
6. De personlige livsverdeners dominans af Thomas Ziehe	56
7. Det flerkulturelle samfund – den flerkulturelle skole af Bolette Moldenhawer	66
8. Forældreindflydelse – systemteoretisk af Hans Wadskjær	79
Eleverne og deres læring	
9. Hvad er kompetence? af Per Schultz Jørgensen	94
10. Børns læring og intellektuelle udvikling – skolen som kompetencemiljø af Kjeld Fredens	104
11. Specialpædagogik eller undervisningsdifferentiering af Bodil Gaarsmand	114
Lærerprofessionen	
12. Lærerens mange opgaver af Kirsten Krogh-Jespersen ..	127
13. Fællesskab og individualitet i lærerarbejdet af Kjeld Sten Iversen	137
14. Læring i lærerteams af Kirsten Preisler	149
15. Professionsuddannelsernes opgave mellem videnskab og praksis af Thomas Aastrup Rømer	156

Samfundet i skolen – om skolens organisation

16. Skolen som organisation – organisation i skolen af Per B. Christensen	170
17. Skoleledelse – de såkaldt nye udfordringer af Lars Lundgaard	179
18. Folkeskoleorganisationen betragtet gennem forskellige briller af Benny Jacobsen	184
19. Den syvende evalueringsanvendelse af Peter Dahler-Larsen	194
20. Evaluering og legitimitet af Tanja Miller	210
Om forfatterne	221
Kildehenvisninger	224

Forord

Skolen i Samfundet er ikke blot et institutionelt udtryk, men også et fag i læreruddannelsen. Hensigten med faget er, at den studerende tilegner sig færdigheder i at anvende og perspektivere egne iagttagelser og erfaringer i forståelsen af lærerarbejdet som en pædagogisk virksomhed i en samfundsmæssig sammenhæng. Den studerende må se sit fremtidige arbejde på baggrund af skolens samfundsmæssige betydning og betingelser.

Der er således fokus på den studerendes vej mod en profession i skolen som institution og samtidig på, at den fremtidige lærer kan se sig selv i skolen som en organisation, som en del af det omkringliggende samfund. Set i det lys er det et fag, som opfordrer til, at den studerende laver kritiske analyser og evalueringer af skolen set både indefra og udefra. En af de væsentligste udviklingstendenser i dag er netop evalueringskravet. Enhver uddannelse og uddannelsesinstitution betragtes gennem evalueringsbriller. Det er således et vigtigt element i faget "Skolen i samfundet" at give de studerende nogle synsvinkler til at betragte evalueringsmantraet ud fra.

Der følger omvæltninger med den til stadighed kritiske forholden sig til skolen fra det politiske system og fra forældre, som alle har en mening om skolens mål og indhold. Ligeledes er der markante krav fra erhvervslivet om, hvordan skolen skal uddanne arbejdsduelige individer. Derfor er det vigtigt for lærere at kunne reflektere og blive bevidste om egen forståelse af, hvordan eleverne kan blive rustet til at forholde sig aktivt og kvalificeret til problemstillinger, som følger med det moderne samfund.

Samtidig gør den løbende samfundsudvikling det nødvendigt at være globalt orienteret. Det er væsentligt, at lærere forholder sig til egen dannelse og kundskabsudvikling set i lyset af et samfund, der i

stort omfang består af multikulturelle problemstillinger.

Endelig må der ofres opmærksomhed på at forstå skolen som en inkluderende institution. Skolen skal kunne give et tilbud til alle elever uanset alder, køn, social status, nationalitet eller handicap. Forståelsen af skolen som rummelig og af fortsat udvikling af denne rummelighed har stor betydning for udviklingen af fremtidens skole hen imod at blive et godt miljø også for de elever, som viser sig at have nogle særlige behov, som skal tænkes ind i inklusion i skolen.

“Folkeskolen – eksternt tilpasning og intern integration” er tænkt som grundbog for faget Skolen i Samfundet. Udgangspunktet er, at aktuel viden er et godt grundlag for at forholde sig kritisk til den fremtidige rolle, man er på vej ind i.

Om indholdet

Antologien består af 20 artikler. Udvalget er sket ud fra flere kriterier. For det første har ønsket været at præsentere markante holdninger til fagets problematikker, således at teksterne kan give anledning til diskussion. For det andet har hensigten været at introducere aktuelle emner i relation til folkeskolens eksterne tilpasning og interne integration. Endelig for det tredje har målet været at præsentere teorier og begreber, der er i stand til at lette forståelse af skolen i samfundet – og samfundet i skolen.

Vel ikke uventet belyser teksterne folkeskolen i spændingsfeltet mellem samfund, elev og lærer.

Bodil Gaarsmand og Benny Jacobsen

1. Enten er man boglig – eller også er man på bistand

Anne Knudsen

Tanken bag den almene skoleundervisning – som i Danmark går under navnet folkeskolen – har helt fra begyndelsen haft tilknytning til den moderne tanke, at samfundet bestod af mere end blot summen af familier. At der uden om familierne befandt sig et samfund, som man ikke kunne lære at begå sig i udelukkende ved at leve og lære i familien. Det er en særlig side af denne erkendelse, at folkeskolen sigter på at stille børn mere lige i samfundet, end de var i udgangspunktet – familien. Uden den almene skoleundervisning ville de rige kunne købe undervisning til deres egne børn, mens de fattiges børn måtte klare sig uden. Og uden den almene skoleundervisning ville de uuddannedes børn forblive uuddannede som deres familier, mens de uddannede kunne sørge for at give deres viden videre til deres børn.

Når vi i dag i Danmark kan konstatere, at de uuddannedes børn ganske uanset evner har langt større chance for at få en uddannelse end de uuddannedes børn, er det altså et tegn på, at den almene skoleuddannelse – folkeskolen – ikke opfylder det første og mest elementære krav, man siden begyndelsen har stillet til den: At lære børnene det, de ikke lærer i deres familie.

Uanset, hvad man ellers måtte mene om skolens kvaliteter, har den altså i dag svigtet sin vigtigste opgave.

Familiesamfundet

I Danmark er det god skik at hævde, at hjemmet spiller den altafgørende rolle for børns opdragelse. Det er udtryk for ønsketænkning. I realiteten bliver danske børn nemlig ikke opdraget derhjemme. Der til opholder de sig alt for lidt i hjemmet, forældrene tilbringer alt for lidt tid sammen med ungerne, og familierne er alt for små og alt for

specialiserede i deres aktiviteter til på nogen måde at kunne skaffe erfaringer, der er brede nok til at kunne fungere som den basis af opdragelse, man har brug for som forberedelse til voksenlivet. I familien kan man ad erfaringens vej lære, hvordan man lever sammen – godt eller mindre godt – i en familie, men man kan ikke lære, hvordan man lever i samfund. Hvordan man opfører sig sammen med mennesker, man kun kender lidt, hvordan man opfatter signaler fra folk, man kun har professionel kontakt med, hvordan man vurderer hvilket indtryk, ens egne handlinger og ord gør på mennesker, der ikke på grund af bio-sociologiske omstændigheder allerede har et forhold til ens person. Alt det må man lære andetsteds. I skolen, for eksempel. Men den danske tyrkertro på hjemmet som universalmiddel har haft praktiske virkninger for skolen. Vi forsøger eksempelvis at få så lidt af skolen som overhovedet muligt, øjensynligt for at der kan blive plads til mere af det gavnlige familieliv. Danmark har Europas korteste skoledage, Europas seneste skolestart og Europas korteste obligatoriske skoleforløb. Den sædvanlige danske skolepædagogik opfatter elevens kulturelle habitus som noget, der ligger uden for dens ansvarsområde.

Derfor er den kultur, de normer og de samfundsmæssige erfaringer, skolen bibringer børnene, i det store og hele unddraget debat. Folkeskolen forsøger – i det omfang den gør sig overvejelser over det – at ligne familien så meget som muligt – med klasselærere som reservemødre og fædre, med stabile og langvarige, personlige forhold i grupperne (klassen), med følelsesmæssige sanktioner som væsentligste disciplineringsmiddel og med det socialt fredsommelige familieliv i klassen som første prioritet.

Man kunne stille sagen på spidsen ved at sige, at skolen i det danske samfund forsømmer sin opgave som det sted, hvor man skal lære, hvordan man omgås dem, man ikke er i familie med, ved at efterligne familiens sociale former, normer, værdier og prioriteringer. For selv om skolen ikke forestiller sig, at den lærer børnene noget andet om samfundslivet end det, de i forvejen lærer derhjemme, så er sagen jo i bund og grund en anden og mere kompliceret. Børnene ved godt, at skolen og familien er to forskellige ting. Deres erfaring er derfor alligevel, at skolen viser dem, hvordan man skal opføre sig i samfundet. Men den lærdom duer i realiteten kun, hvis man faktisk skal opføre sig i samfundet, som man skal i familien. Og det er tvivlsomt.

Lærdomskultur?

Indtil midten af dette århundrede var de europæiske samfund stadig fulde af jobmuligheder for mennesker med praktisk hånddelag, men uden de store, boglige kundskaber. Det store flertal af europæere skulle tjene til livets ophold ved håndens arbejde enten i landbruget eller i industri og håndværk. De klassiske danske skoletanker handlede om disse mennesker. Også de store europæiske reformpædagoger, som søgte at indrette bedre skoler, var uden undtagelse produkter af denne tidsalder. De forsøgte at udtænke skoleformer, hvor almindelige menneskers almindelige børn kunne få en anstændig skolegang. En ordentlig skole, hvor de ikke oplevede nederlag på nederlag for at ende som bitre, frustrerede og uvidende voksne. Den socialt bevidste folkeskole – den næsten århundredlange stribe af reaktioner på Den Sorte Skole i Danmark – havde ligeledes den fremtid for øje, som var gældende i det 19. og tidlige 20. århundrede. Børn havde brug for at lære nok til at kunne blive lykkelige, nyttige voksne med solide erhverv. Dengang var de allerfleste erhverv praktiske. Men i dag kan almindelige menneskers almindelige børn ikke klare sig uden ret betydelig boglig og teoretisk viden. Praktisk hånddelag og fantasi efterspørges ganske vist voldsomt, men kun i kombination med teoretisk viden – mekanisk, elektronisk, økonomisk, organisatorisk eller sproglig. I nutidens samfund har et vellykket resultat af de tidligere tiders skoletanker ikke mange muligheder. Hvis man forlader skolen med et kundskabsniveau, der ville have været godt i 1920 og fuldt tilstrækkeligt i 1960, står man i dag til at blive kronisk arbejdsløs.

De konkrete kvalifikationer, man tidligere lagde vægt på, er nemlig blevet marginale i samfundslivet. De håndværk, der fylder så meget i både folkeskolens og langt de fleste lilleskolers visioner om det lykkelige liv, findes ikke længere. Bagere, smede og mekanikere skal kunne tysk, engelsk, IT og regnskabsvæsen, de skal kunne analysere abstrakte problemer, de skal kunne forstå en teoretisk tekst, og de skal helst selv kunne producere tilsvarende tekster. For i princippet at tilbyde det samme som dengang må skolen derfor i dag tilbyde noget andet.

Det har den pædagogiske tradition efter min opfattelse haft svært ved at indse og svært ved at udvikle praksisformer til. Dansk skoletradition har stadig et præg af romantisk forkærlighed for en svunden tids samfundsindretning. Det grundtvigske skolesyn blev opbygget i et samfund, hvor håndens arbejde var uden tekstlige og teoreti-